

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра економічної теорії і суспільних наук

Глобальна економіка: практикум
для здобувачів другого (магістерського)
рівня вищої освіти зі спеціальності
071 «Облік і оподаткування»,
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Миколаїв

2020

УДК 339.9
Г52

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 21.12. 2020 р., протокол № 5

Укладачі:

О.В. Довгаль – д-р екон. наук, доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

Р.П. Мудрак – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки Уманського національного університету садівництва

В.В. Лагодієнко – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі Одеська національна академія харчових технологій

© Миколаївський національний аграрний
університет, 2020

ЗАДАЧІ ТА ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ

ЗАДАЧІ

Метою вправ і задач є формування вмінь і навичок щодо застосування математичного апарату до розрахунку кількісних показників стосовно визначення обсягів, структури та динаміки торговельних, інвестиційних і валютних відносин між країнами, а також цінової політики окремих суб'єктів міжнародної економічної діяльності, впливу середовища на рівень і ефективність міжнародних економічних процесів, якісної оцінки окремих бізнес-акцій та операцій у сфері міжнародної діяльності.

Задача 1.

В таблиці 1 представлено дані, які характеризують динаміку обсягів валового внутрішнього продукту (ВВП) та зовнішньоторговельного обороту (ЗТО) провідних промислово-розвинутих країн світу протягом 2012-2015 рр.

Таблиця 1

Обсяги ВВП та ЗТО провідних країн світу

Країна	2012		2013		2014		2015*	
	млрд. дол.	млрд. дол.	млрд. дол.	млрд. дол.	млрд. дол.	млрд. дол.	млрд. дол.	млрд. дол.
США	6045,8	536,0	6347,8	641,7	7616,4	965,2	8607,0	780,3
Великобританія	986,4	238,5	1045,0	243,1	1254,7	384,1	1618,5	390,2
Японія	2952,3	323,6	4293,4	405,8	5109,7	472,3	6644,5	491,2
Німеччина	1575,2	474,7	1669,7	447,3	1936,8	650,3	2382,3	672,3
Франція	881,7	285,3	1271,9	285,4	1475,4	382,4	1814,7	392,1

2015* - прогнозні дані

1. Розрахуйте темпи росту і приросту ВВП та зовнішньоторговельного обороту країн за вказаний період.

2. Чим можна пояснити випереджаючі, порівняно з валовим внутрішнім продуктом, темпи зростання обсягів зовнішньоторговельного обороту країн?

3. Чому, незважаючи на низьку частку зовнішньоторговельного обороту у ВВП розвинутих країн, вони є основними учасниками світової торгівлі?

Задача 2

В таблиці 2 наведені основні економічні показники розвитку групи провідних країн світу та ряду інших держав, макроекономічна динаміка яких є показовою для проведення компаративного аналізу.

Таблиця 2

Динаміка основних макроекономічних показників окремих країн за 2011-2013 рр.

Країна	Реальний ВВП, приріст в % до попереднього року			Споживчі ціни, приріст в % до попереднього року			Рівень безробіття, в % від чисельності робочої сили			Сальдо рахунка поточних операцій, в % до ВВП		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
США	4,1	4,1	1,4	2,2	3,4	2,7	4,2	4,0	6,0	-3,5	-4,5	-4,2
Канада	5,1	4,4	1,6	1,7	2,7	2,5	7,6	6,8	7,6	0,2	2,5	2,4
Японія	0,7	2,2	-0,4	-0,3	-0,7	-0,8	4,7	4,7	5,3	2,5	2,5	2,2
Країни ЄС	2,6	3,3	1,6	1,4	2,3	2,7	9,1	8,2	7,6	0,3	-0,4	0,3
Великобританія	2,1	3,0	2,3	2,3	2,1	2,3	6,0	5,5	5,2	-2,1	-1,8	-1,7
Німеччина	1,8	3,0	0,7	0,6	2,1	2,3	10,5	9,6	9,3	-0,9	-1,0	0,4
Франція	3,0	3,6	2,0	0,6	1,8	1,9	11,0	9,5	9,7	2,6	1,8	2,6
Італія	1,6	2,9	1,8	1,7	2,6	2,8	11,4	10,6	8,9	0,5	-0,5	0,4
Гонконг	3,0	10,5	0,1	-4,0	-3,8	-1,7	6,2	4,9	5,2	7,3	5,5	7,6
Сінгапур	6,9	10,3	-2,0	0,0	1,3	1,0	3,5	3,1	3,4	20,0	17,0	23,5
Тайвань	5,4	5,9	-1,9	0,2	1,3	-0,2	2,9	3,0	4,7	2,9	2,9	6,9
Республіка Корея	10,9	9,3	3,0	0,8	2,3	4,2	6,3	4,1	3,6	6,0	2,7	2,2
Китай	7,1	8,0	7,3	-1,4	0,4	0,8	3,1	3,1	...	1,6	1,9	1,8
Індонезія	0,8	4,8	3,3	20,5	3,7	11,7	6,4	6,1	...	4,1	5,3	4,7
Малайзія	6,1	8,3	0,4	2,8	1,5	1,6	3,4	3,1	3,6	15,9	9,4	8,3
Таїланд	4,4	4,6	1,8	0,3	1,5	1,8	4,2	3,6	3,8	10,2	7,6	5,7
Філіппіни	3,4	4,0	3,4	6,7	4,4	6,2	9,8	11,2	11,2	10,0	12,1	5,5

1. Дайте порівняльну оцінку економічному розвитку зарубіжних країн протягом 1999-2004 р.

2. Які основні причини сповільнення темпів зростання реального ВВП групи розвинених країн світу порівняно з новими індустріальними державами?

3. За рахунок яких факторів та джерел такі країни, як Китай, Республіка Корея, Філіппіни досягли стабільно високих темпів економічного зростання?

4. Чому в розвинутих країнах світу спостерігаються найвищі рівні безробіття?

5. Виходячи з динаміки ВВП та рівня споживчих цін, в яких з представлених у таблиці країн відбулося зростання рівня реальної заробітної плати, а в яких її падіння?

Задача 3

В таблиці 3 наведено показники, які характеризують національні економічні системи різних країн світу за узагальнюючим індикатором «Масштаб економіки» (Size of Economy), який щорічно розраховується експертами Світового банку.

Таблиця 3

Масштаб економіки країн світу у 2003р.

Країни	Чисельність населення, млн. чол.	Валовий національний дохід, млрд. дол. США	Валовий національний дохід, скоригований на паритет купівельної спроможності (ПКС), млрд. дол. США
1	2	3	4
Албанія	3	5,5	15
Аргентина	37	140,1	420
Австрія	8	216,9	241
Азербайджан	8	6,7	28
Білорусь	10	15,8	60
Бельгія	10	267,3	300
Бразилія	177	479,5	1326
Болгарія	8	16,6	59
Буркіна-Фасо	12	3,6	1170

Продовження табл. 3

1	2	3	4
Вірменія	3	2,9	12
Канада	32	773,9	950
Китай	1288	1416,8	6410
Гонконг	7	176,6	195
Чехія	10	72,9	159
Данія	5	180,9	167
Естонія	1	7,3	17
Фінляндія	5	141,0	143
Франція	60	1521,6	1652
Грузія	5	3,9	13
Німеччина	83	2085,5	2279
Греція	11	146,0	220
Румунія	22	49,0	155
Російська Федерація	143	374,8	1284
Саудівська Аравія	23	208,1	298
Сінгапур	4	90,2	103
Словаччина	5	26,6	72
Словенія	2	23,8	38
Іспанія	41	700,5	910
Швеція	9	258,9	239
Швейцарія	7	299,0	237
Сирія	17	20,2	60
Таїланд	62	135,9	462
Таджикистан	6	1,3	7
Туреччина	71	197,8	475
Туркменія	5	5,4	29
Україна	48	46,7	262
США	291	11012,6	10978
Великобританія	59	1680,1	1643
Узбекистан	26	10,8	44
Світ в цілому	6273	34577	51401

1. Розрахуйте по кожній країні показники валового національного доходу та валового національного доходу з врахуванням ПКС на душу населення, а також їх частку у відповідних світових показниках.

2. Проведіть ранжування країн за даними показниками.

3. Чим можна пояснити відхилення показників валового національного доходу та валового національного доходу з врахуванням ПКС і яка різниця між цими показниками у різних груп країн?

Задача 4

В таблиці 4 наведено дані, які характеризують розподіл економічно активного населення за основними сферами народного господарства (промисловість, сільське господарство та сфера послуг) та внесок цих галузей у створення валового внутрішнього продукту різних груп країн у 2013 р.

Таблиця 4

Галузева структура зайнятості економічно активного населення та ВВП по окремих країнах у 2013р. (%)

Назва країни	Структура ВВП			Структура зайнятості економічно активного населення		
	Сільське господарство	Промисловість	Сфера послуг	Промисловість	Сільське господарство	Сфера послуг
1	2	3	4	5	6	7
Світ в цілому	19	32	49	14	34	52
Великобританія	1,7	25,3	73	26	2	72
Греція	8,3	27,3	64,4	27	23	50
Люксембург	1	23	76	28	1	71
США	2	18	80	25	3	72
Франція	3,3	26,1	70,6	27	5	68
Німеччина	1,2	30,4	68,4	27	1	72
Японія	2	35	63	34	6	60
Україна	12	26	62	40	20	40
Польща	5	35	60	30	28	41
Росія	8,4	38,5	53,1	42	14	44
Словенія	4	35	61	40	22	34
Молдова	31	35	34	41	25	34
Туркменія	10	62	28	39	38	23
Саудівська Аравія	6	47	47	15	40	45
Венесуела	4	63	33	30	45	25
Німеччина	32	2	62	37	3	60

Продовження табл. 4

1	2	3	4	5	6	7
Італія	31	3	66	32	8	60
Республіка Корея	43	7	50	34	13	53
Сінгапур	36	0	64	36	0	63
Бразилія	39	13	48	18	23	59
Мексика	28	8	64	24	28	48
Аргентина	30	5	65	32	12	56
Чехія	39	6	55	45	11	44
Естонія	36	10	55	41	14	45
Ефіопія	10	57	32	2	86	12
Танзанія	17	57	26	5	84	11
Нігерія	32	43	25	7	43	50
Мадагаскар	13	35	52	7	78	15
Бангладеш	18	30	52	16	65	30
Філіппіни	33	22	45	15	46	49
Індонезія	41	17	42	14	55	31

1. Як за допомогою частки сільського господарства, промисловості та третинного сектору у створенні ВВП можна визначити економічну модель розвитку будь-якої країни (постіндустріальна, індустріальна чи доіндустріальна)?

2. Чим пояснюється випереджаюче зростання частки послуг у створенні ВВП та частки економічно активного населення, зайнятого в цій сфері, по групі розвинутих країн світу?

3. Які види послуг на сьогодні домінують у структурі третинного сектору по кожній групі країн?

Задача 5

Німеччина і Корея виробляють два товари - комп'ютери і ноутбуки. Витрати праці на виробництво цих товарів в Німеччині складає 10 і 8 годин; в Кореї – 5 і 6 годин відповідно. Що характеризує дана ситуація?

1. Абсолютні переваги Німеччини у виробництві двох товарів.
2. Абсолютні переваги Кореї у виробництві двох товарів.
3. Порівняльні переваги Німеччини у виробництві комп'ютерів.
4. Порівняльні переваги Кореї у виробництві комп'ютерів.

5. Порівняльні переваги Німеччини у виробництві ноутбуків.

6. Порівняльні переваги Кореї у виробництві ноутбуків.

Задача 6

Умови Німеччини і Кореї щодо виробництва комп'ютерів і ноутбуків залишаються незмінними (задача 2). Обидві країни мають ресурси часу в 300 тис. год.

1. Побудуйте криві виробничих можливостей для двох країн за умови постійних витрат заміщення. Визначте межі встановлення цін світового ринку на обидва товари.

2. Якщо до спеціалізації Німеччина виробляла для власних потреб 20 тис. комп'ютерів, а Корея – 36 тис. комп'ютерів, відправляючи решту ресурсів на виробництво ноутбуків, то які можливі обсяги приросту світового виробництва комп'ютерів і ноутбуків в умовах повної спеціалізації?

3. Побудуйте лінії торговельних можливостей країн, якщо на світових ринках склалася наступна ціна товару 1 комп'ютер = 1 ноутбук.

Задача 7

В таблиці 5 представлено дані, які характеризують виробництво двох товарів – автомобілів і медичного обладнання – в двох країнах – США і Японії за показниками обсягу виробленої продукції та кількістю робочих днів, витрачених для виробництва даного обсягу продукції.

Таблиця 5

Показники виробництва автомобілів і медичного обладнання у США і Японії

Показники	США		Японія	
	види виробленої продукції		види виробленої продукції	
	автомобілі	медичне обладнання	автомобілі	медичне обладнання
Обсяг виробленої продукції, тис. шт.	200	100	200	100
Кількість робочих днів, витрачених для виробництва даного обсягу продукції	480	400	320	360

1. Визначте порівняльні переваги США і Японії у виробництві автомобілів і медичного обладнання.

2. За рахунок яких конкурентних переваг інші світові виробники даної продукції (Німеччина, Франція, Італія, Республіка Корея, Іспанія та ін.) можуть зміцнювати свої позиції на світових ринках?

Задача 8

Припустимо, що у 2014р. світовий товарообіг склав понад 12 млрд. дол. США, при цьому світовий експорт послуг склав 2435,0 млрд. дол. У таблиці 6 наведено показники щодо обсягів експорту і імпорту товарів і послуг по державам-учасницям світової торгівлі.

Таблиця 6

Чисельність населення, обсяги ВВП, експорту і імпорту товарів і послуг окремих країн світу у 2014р., млрд. дол. США

Країни	ВВП	Чисельність населення, млн. чол.	Торгівля товарами		Торгівля послугами	
			Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
США	7400	255,4	781,1	1257,6	274,6	198,0
Німеччина	2497	80,6	51,5	502,8	80,0	132,3
Японія	5390	124,5	479,2	379,5	68,3	115,7
Франція	1585	57,4	298,1	305,4	81,2	61,5
Великобританія	1167	57,8	284,1	337,0	99,9	82,1
Канада	575	27,4	276,6	244,8	37,2	41,9
Китай	5590	1300	249,3	225,1	30,1	35,9
Італія	1112	57,0	237,8	236,5	56,7	55,7
Нідерланди	415	15,2	212,5	198,0	52,3	51,1
Бельгія	252,9	10,1	186,1	173,0	40,3	21,3
Республіка Корея	869,4	48,3	172,3	160,5	29,2	33,4
Мексика	93,6	103,4	166,4	182,6	16,2	18,3
Тайвань	384,2	22,6	148,3	140,0	20,2	25,7
Сінгапур	4,5	111,2	137,9	134,5	26,6	21,3
Іспанія	761,9	40,1	113,7	153,5	53,0	30,8

Продовження табл.8

1	2	3	4	5	6	7
Малайзія	90,4	22,6	98,2	82,2	12,3	9,5
Швеція	239,5	9,0	86,9	72,8	20,1	23,4
Саудівська Аравія	250,3	23,5	84,1	30,3	...	...

1. Визначте ступінь відкритості національних економік через розрахунок експортних та імпорتنих квот, а також обсягів експорту та імпорту на душу населення.

2. Обчисліть питому частку кожної з вказаних країн у світовій торгівлі і вкажіть найкрупніших світових експортерів товарів і послуг.

3. Які з країн найбільшою мірою залежать від зовнішньоекономічної сфери і чи позитивним це є для національного господарства?

4. Ранжуйте країни за ступенем відкритості національної економіки. Виберіть 7 країн з найбільшими обсягами ВВП на душу населення і порівняйте отриманий список з країнами «Великої сімки».

Задача 9

Нехай Бразилія і Мексика – країни, що імпортують автомобілі, мають намір розвивати на своїх територіях вітчизняну автомобілебудівну промисловість. При цьому Бразилія вводить 25%-не імпортне мито на готові автомобілі (аналогічні вітчизняним за класом, якістю, і ціною) і не застосовує мита на імпортні комплектувальні (аналогічні вітчизняним). Натомість Мексика вводить 10%-не імпортне мито на вузли і механізми, які використовуються для збору автомобілів, і не застосовує митний тариф на імпорт готових автомобілів.

1. Визначте фактичний рівень митного захисту готової продукції (ефективну ставку тарифу) у Бразилії і Мексиці, якщо світова ціна даного автомобіля складає 9 тис. дол. США, а ціна комплекту вузлів і деталей до нього на світовому ринку – 7 тис. дол. США;

2. Яка з двох країн стимулює розвиток автоскладального виробництва, а яка підтримує вітчизняних виробників вузлів і деталей до автомобілів?

Відповіді обґрунтуйте.

Задача 10

Нехай за умов закритої економіки попит на інвестиції в країні А описується рівнянням: $R = 10 - 0,5 K$ при ринковій річній ставці позикового процента – 2% (де R – ставка позикового процента, K - обсяги інвестицій в млн. грошових одиниць). Попит на інвестиції в країні Б описується рівнянням: $R = 12 - K$ при ринковій ставці позикового процента – 8%.

1. Побудуйте графічну модель формування світового ринку позикового капіталу двох країн.

2. Визначте величину світової ставки процента та обсяги експорту капіталу.

3. Оцініть наслідки міжнародної міграції позикового капіталу для кредиторів і позичальників, а також для країн та світового господарства в цілому.

4. Визначте наслідки введення 1% податку на вивезення позикового капіталу.

5. Оцініть наслідки відмови країни від виплати заборгованості за міжнародними кредитами у повному обсязі.

Задача 11

Припустимо, що житель Німеччини, який відкрив доларовий депозит в німецькому банку, приймає рішення про переказ 50 тис. дол. в американський банк.

Як дана операція відобразиться на пропозиції євродоларів, на платіжних балансах Німеччини і США та на грошових базах двох країн?

Задача 12

Нехай українській компанії необхідне виробниче обладнання німецького виробництва вартістю 300 тис. євро, яке буде експлуатуватися протягом 5-ти років. Після завершення даного терміну залишкова вартість обладнання складатиме 30 тис. євро. Виробник обладнання пропонує компанії комісію за

технічне обслуговування обладнання в сумі 5 тис. євро щорічно. Податки компанії складають 40%. Орендодавець забезпечує компанії технічне обслуговування.

Це ж саме обладнання можна придбати і за умови залучення банківського кредиту на суму 250 тис. євро на 5 років під 15% річних.

Обґрунтуйте, яка форма кредиту буде вигіднішою для компанії – банківський кредит чи лізинг?

Задача 13

Сума факторингової операції складає 400 тис. дол. США, авансовий платіж – 80%, комісія фактора – 3%, щомісячний процент за аванс – 2%.

Яку суму отримає фірма, яка продала фактору рахунки?

Задача 14

Пряма облікова ставка 10% по векселю на 1 млн. дол. складає 100 тис. дол., при цьому облікова сума складає 900 тис. дол.

Скільки складатиме дохід форфейтингової компанії (в % річних), якщо вексель буде погашено протягом одного року?

Задача 15

На сьогодні фактично всі країни – суб'єкти світового господарства є учасниками ринку позичкових капіталів, при цьому в їх структурі виокремлюються кредитори і позичальники. Разом з тим, якщо до недавнього часу можна було чітко розмежувати два полюси світової боргової системи: нетто-позичальники (переважно країни, що розвиваються) і нетто-кредитори, у тому числі міжнародні фінансово-кредитні організації та кредитні установи, то у сучасній світовій борговій системі дуже важко провести чітке розмежування між потенційними боржниками і кредиторами. Тому на сьогодні усі країни світового господарства можна поділити на 3 групи: кредитори; країни, що є одночасно боржниками і кредиторами; країни-боржники. Що стосується країн-боржників, то це, як правило, країни, що розвиваються, які отримали свою

незалежність у першій половині XX ст. (країни Азії, Африки, Латинської Америки) і країни, які стали на шлях самостійного розвитку після розпаду СРСР.

Світовий банк розробив методику оцінки рівня заборгованості країн-кредиторів, здійснивши їх класифікацію за основними категоріями експорту та розміру зовнішнього боргу. За рівнем зовнішньої заборгованості Світовий банк ранжує держави наступним чином (таблиця 7).

Таблиця 7

Класифікація держав за рівнем зовнішньої заборгованості
(за методологією Світового банку)

Рівень доходу	$NPV/XGS > 220\%$ або $NPV/GNI > 80\%$	$132\% < NPV/XGS < 200\%$ або $NPV/GNI < 80\%$	$NPV/XGS < 132\%$ або $NPV/GNI < 48\%$
Низький рівень доходу – ВВП на душу населення менший 765 дол. в рік	Держави з низьким доходом і високим боргом	Держави з низьким доходом і помірним боргом	Держави з низьким доходом і високим боргом
Середній рівень доходу - ВВП на душу населення від 765 до 9386 дол.	Держави з середнім доходом і високим боргом	Держави з середнім доходом і помірним боргом	Держави з середнім доходом і низьким боргом

де NPV - чиста приведена вартість зовнішнього боргу держави, XGS – обсяг експорту її товарів та послуг, GNI – валовий внутрішній продукт.

В таблиці 8 представлено дані, які характеризують обсяги ВВП, експорту, зовнішнього боргу та чисельність населення найкрупніших країн-боржників у 2014р.

1. Спираючись на дані таблиці 7, класифікуйте провідні країни-боржники світу та визначте до якої групи боржників належить Україна.

2. Проаналізуйте співвідношення між показниками ВВП, обсягів експорту та обсягів зовнішнього боргу у країновому розрізі.

Найкрупніші країни-боржники у 2014 р.
(зовнішній борг понад 1 млрд. дол. США)

Країна	Валовий внутрішній продукт по паритету купівельної спроможності, млрд. дол. США	Обсяг експорту товарів, млрд. дол. США	Обсяг зовнішнього боргу, млрд. дол. США	Чисельність населення, млн. чол.
1	2	3	4	5
Всього	51816	9153	3800	6273
США	10923	820,3	862	291
Бразилія	1376	97	258	177
Канада	970	274,6	253	32
Росія	1324	184	164	143
Китай	6446	593	159	1288
Австралія	589	86	156	20
Корея	861	254	154	48
Мексика	938	189	154	102
Індонезія	722	72	136	231
Аргентина	445	35	133	37
Франція	1654	449	117,6	60
Туреччина	479	63	93,4	71
Індія	3078	76	93	1064
Іспанія	920	177	90	41
Швеція	240	123	66,5	9
Польща	435	75	42	38
Угорщина	148	55	22,1	10
Чехія	167	69	21,6	10
Україна	266	33	11,1	48
В'єтнам	203	26	9,8	81

Задача 16

У таблиці 9 наведено дані, які характеризують міграційне сальдо розвинутих країн світу протягом 1870-2000 рр.

Які причини обумовили виникнення стійкого негативного міграційного сальдо цих держав в кінці XX ст.?

Міграційне сальдо розвинутих країн світу

Країна	1870-1913	1914-1949	1950-1973	1974-2000
1	2	3	4	5
Франція	890	-236	3630	1026
Німеччина	-2598	-304	7070	5911
Італія	-4459	-1771	-2139	1617
Великобританія	-6415	-1405	-605	737
Інші країни Західної Європи	-1414	54	1425	1607
Західна Європа, всього	-13996	-3662	9381	10898
Японія	...	197	-72	-179
Австралія	885	673	2033	2151
Нова Зеландія	290	138	247	87
Канада	861	207	2126	2680
США	15820	6221	8257	16721

Задача 17

Міжнародна трудова міграція являє собою багатомірний процес, який неоднозначно впливає на різні компоненти і окремі параметри економічної життєдіяльності суспільств, що залучають іноземну робочу силу. Крім того сучасна імміграція складається з далеко не однорідних потоків, що визначає диференційованість їх соціально-економічного впливу на національні економіки приймаючих країн.

В таблиці 10 представлено дані, які характеризують чисельність міжнародних мігрантів протягом 1990-2010 рр. та їх розподіл за регіонами світу.

1. Розрахуйте темпи приросту чисельності міжнародних мігрантів протягом 1990-2000 рр. та 2000-2004 рр., а також питому частку різних регіонів світу в залученні іноземної робочої сили.

2. Проаналізуйте динаміку міжкраїнових переміщень міжнародних мігрантів та поясніть різнонаправленість цих процесів в різних регіонах світу.

Географічний розподіл міжнародних мігрантів (тис. чол.)

Регіони	1990	2000	2010
Світ в цілому	153956	174781	185267
Розвинуті країни	81424	105119	118784
Менш розвинуті країни	72532	70662	69248
Африка	16221	16277	16309
Азія	48856	49781	49571
Європа	48437	56100	60027
Латинська Америка	6994	5944	5525
Північна Америка	27597	40844	49421
Австралія і Океанія	4751	5835	6416

Задача 18

На рубежі тисячоліть в більшості постіндустріальних країн спостерігається загальний і структурний дефіцит трудових ресурсів. Скорочення чисельності і старіння населення, зміна пропорцій між його працездатною і непрацездатною частиною на користь останньої – є процесами, які будуть визначати демографічний портрет розвинутих країн в найближчому майбутньому.

В таблиці 11 наведено приблизні дані, які характеризують трудовий потенціал розвинених країн світу.

1. Розрахуйте частку національної робочої сили та іммігрантів у загальній чисельності економічно активного населення розвинутих країн світу.

2. Які країни найбільшою мірою залежать від трудової імміграції і які наслідки для їх національних економік матиме така залежність в середньо- і довгостроковому періоді?

Таблиця 11

Чисельність іммігрантів в основних країнах-реципієнтах іноземної робочої сили
у 2014 р. (млн. чол.)

Країни	Чисельність населення	Чисельність економічно активного населення	Чисельність іноземних громадян	Чисельність іноземної робочої сили
Австралія	19,9	9,7	4,6	2,4
Австрія	8,1	3,9	0,9	0,4
Бельгія	10,4	3,9	0,9	0,4
Великобританія	59,3	29,0	2,4	1,3
Італія	57,6	22,4	1,4	0,3
Канада	31,6	14,9	5,1	2,9
Нідерланди	16,2	8,1	1,7	0,3
США	290,8	140,3	28,6	17,5
Німеччина	82,5	38,9	7,4	3,5
Франція	59,8	25,8	6,0	1,6
Швейцарія	7,4	3,9	1,4	0,8
Швеція	9,0	4,4	1,1	0,3
Японія	127,6	77,5	1,7	0,2

Задача 19

Учасник валютного ринку купив п'ять контрактів на долари США (1000 дол. у контракті) за ціною виконання 5,106 грн. за долар і закрити позицію офсетною угодою за ціною 5,131 грн. за долар.

Які прибутки або збитки виникнуть у покупця за цією операцією?

Задача 20

Початкова маржа на один ф'ючерсний контракт становить 80 грн. На рахунку в кліринговій установі учасник валютного ринку має 400 грн. Він уже відкрив довгу позицію – п'ять контрактів.

На продаж якої кількості контрактів він може подати заявку без додаткового внеску на рахунок у кліринговій установі?

Задача 21

6 травня продано два контракти на євро з поставкою у вересні за ціною виконання 1,1928 дол. за 1 євро. У цей же день куплено три контракти на євро з поставкою у грудні за ціною виконання 1,1954 дол. за євро. Обсяг контрактів складає 125 000 євро.

Яка варіаційна маржа буде нарахована на рахунок трейдера за цими позиціями на 1 серпня, якщо розрахункові ціни торгових сесій попереднього дня становили відповідно 1,1980 і 1,2006 дол. за євро?

Задача 22

Якщо спот-курс становить 1,1920 дол. за євро, процентні ставки за однотипними кредитними інструментами становлять відповідно у США - 5,5% річних, а в Німеччині - 2,7% річних; термін виконання контракту - 180 днів (враховуються 360 днів у році), то:

Якою буде теоретична ціна контракту на євро?

Задача 23

Річна ставка доходності 230-денних векселів США дорівнює 5,3%, а спот-ціни векселів з терміном до погашення 261 день та 231 день дорівнюють відповідно 95,83 і 94,92 дол.

Розрахуйте котирування контракту на казначейські векселі США, вартістю 10 млн. дол., з поставкою через 230 днів (при 360 днів у році).

Задача 24

15 червня 2013р. український комерційний банк залучив терміном на три місяці депозит 10000 дол. США під 16% річних. Одночасно він конвертував вказану суму в гривню за курсом 5,0581 грн. за долар. З отриманої суми 50000 грн. були розміщені в кредит на три місяці під 28% річних. Для хеджування відкритої валютної позиції банк купив 10 ф'ючерсних контрактів на долари

США з поставкою 15 вересня (вартість контрактів - 1000 дол.) і ціною виконання 5,25 грн. за долар.

Яким буде дохід або збитки банку за кредитно-депозитної операцією, якщо залишок у гривнях, що утворився після виконання зобов'язань за ф'ючерсною позицією, конвертовано в долари США за спот-курсом 5,45 дол. за гривню

Задача 25

Американська компанія А зі штаб-квартирою у місті Чикаго, отримала позику в розмірі 5 мільйонів канадських доларів у банку міста Торонто для побудови нового заводу у місті Монреалі. На момент одержання кредиту курс обміну становив 75 американських центів за один канадський долар. До кінця місяця курс обміну знизився до 70 центів за канадський долар.

В результаті цього американська компанія отримала прибуток чи зазнала збитків, і яких саме?

ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ

1. Оцінки методик класифікації країн світу та їх критеріїв

Сучасна міжнародна економічна система об'єднує національні економічні системи понад 200 країн світу, які на рубежі двох тисячоліть пережили суттєві трансформації. Незважаючи на стрімке зближення в останні десятиріччя між ними та посилення ідентичності їх господарських структур в умовах глобалізації, диференціація і контрастність у соціально-економічному розвитку держав залишається досить разючою. Це обумовило трансформацію традиційної методики класифікації країн (їх поділ на капіталістичні, соціалістичні та країни, що розвиваються) в більш адекватні сучасній природі та структурі світового господарства.

Погруповання країн світу за науково обґрунтованими критеріями переслідує, принаймні, дві задачі: по-перше, з'ясувати суттєві відмінності між ними щодо рівня соціально-економічного розвитку, типу економічних моделей

та ступеня відкритості національних економік; по-друге, визначити потребу в трансформації національних економічних систем, її механізмів та напрямків з метою ефективної інтеграції до світової спільноти.

Дайте відповіді на такі питання:

1) на основі аналізу основних методик, які використовуються у сучасній міжнародній практиці для проведення класифікації країн світу та показників, якими вони оперують (типологія Світового банку, МВФ, Всесвітнього економічного форуму, ООН), оцініть їх повноту і досконалість за такими показниками як ВВП, ВНП, ВНД, індекс людського розвитку. що виражають ці показники? Які позиції за цими показниками посідає Україна?

2) визначте країни, які відносяться до кожної із перерахованих нижче груп, і характерні ознаки їх соціально-економічних систем:

- промислово розвинені країни;*
- країни з перехідною економікою;*
- країни, що розвиваються.*

3) за якими реальними та умовними показниками соціально-економічного і науково-технічного розвитку Україну можна порівнювати з промислово розвинутими країнами та країнами, що розвиваються?

4) аргументуйте, в якій мірі економічне зростання відсталих країн залежить від ступеня їх міжнародного співробітництва, проілюструйте це конкретними прикладами.

5) як слід оцінювати вплив на міжнародну диспозицію тих країн, в яких з'являються такі феномени як «регіональний кластер» та «точки економічного зростання»?

2. Сучасна географічна структура зовнішньоторговельних потоків розвинутих країн світу

В таблиці 12 наведено показники, які характеризують ретроспективні та сучасні напрями експортно-імпортних операцій розвинутих країн світу та тенденції їх зміни, що є показовим для проведення порівняльного аналізу щодо

участі різних груп розвинутих країн у міжнародних торговельних відносинах протягом 1963-2015 рр.

Таблиця 12

Основні напрямки торговельних потоків розвинутих країн світового господарства протягом 1963-2015 рр. (у % до загального підсумку)

Групи країн		Експорт (% розвинених країн від загального обсягу товарного експорту)				Імпорт (% розвинених країн від загального обсягу товарного експорту)					
		Всі розвинені країни світу	Північна Америка	Західна Європа	Японія	Всі розвинені країни світу	Північна Америка	Західна Європа	Японія	Нові індустріальні країни Азії	Решта країн світу
Північна Америка	1963	59,6	25,4	27,6	6,6	65,6	34,3	24,3	7,0	2,4	32,0
	1973	68,4	33,5	24,8	10,1	71,9	36,6	23,9	11,4	6,1	22,0
	1983	64,7	34,2	21,6	8,9	61,5	28,8	18,6	14,1	10,5	28,0
	1993	64,7	35,6	20,2	8,9	61,1	27,1	18,0	16,0	12,6	26,3
	2003	64,9	39,7	18,5	6,7	55,5	26,2	18,5	10,8	11,3	32,2
	2013	65,1	40,1	18,2	6,1	54,2	25,7	19,2	9,8	12,4	33,4
	2014	66,3	42,8	19,3	6,9	58,9	28,7	19,9	10,1	13,7	34,5
	2015	67,4	43,5	20,4	7,5	60,2	30,1	20,5	10,9	14,1	34,8
Західна Європа	1963	73,9	8,8	64,1	1,0	70,9	13,9	56,1	0,9	1,2	27,9
	1973	79,2	8,6	69,2	1,4	76,1	9,6	64,3	2,2	1,5	22,4
	1983	74,8	8,4	55,2	1,2	74,0	8,9	61,8	3,3	2,3	23,7
	1993	78,6	8,8	68,6	2,0	80,9	8,2	68,2	4,5	4,0	15,1
	2003	80,4	10,8	67,7	1,9	77,1	8,9	64,6	3,6	4,4	18,5
	2013	80,8	11,5	66,3	1,6	76,1	9,4	65,7	4,1	4,7	19,2
	2014	81,2	11,8	66,6	1,7	76,7	9,9	66,1	4,8	5,0	19,6
	2015	81,9	11,9	66,2	1,7	77,0	10,1	66,9	5,1	5,4	20,4
Японія	1963	43,5	30,2	13,3	-	45,6	35,6	10,0	-	8,4	46,0
	1973	45,6	28,2	17,9	-	40,1	29,5	10,6	-	9,8	50,1

Продовження табл. 12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	1983	47,8	32,0	15,8	-	31,9	23,1	8,8	-	9,7	58,4
	1993	49,2	31,1	18,1	-	41,8	26,5	15,3	-	17,0	41,2
	2003	49,0	31,6	17,4	-	35,0	21,4	13,6	-	18,0	46,2
	2013	50,3	31,8	16,4	-	32,0	20,8	14,7	-	18,4	48,7
	2014	50,4	32,1	16,7	-	32,1	21,1	14,9	-	18,6	48,8
	2015	50,8	32,4	16,9	-	32,7	22,0	14,8	-	18,8	48,9

Дайте відповіді на такі питання:

1) в які країни світового господарства спрямовуються основні потоки експортних та імпорتنих поставок розвинутих держав світу?

2) чим можна пояснити певну «замкненість» сучасних товаропоставок в межах країн «світової тріади» (Західна Європа, Північна Америка, Японія)?

3) які об'єктивні та суб'єктивні фактори обумовлюють перманентне зростання обсягів торгівлі в межах регіональних інтеграційних угруповань?

4) чому, незважаючи на низькі рівні експортних квот розвинутих країн світу, на них припадає превалююча питома частка обсягів міжнародної торгівлі?

3. Трансформація державної політики залучення прямих іноземних інвестицій

Державна політика у відношенні прямих іноземних інвестицій стає сьогодні все важливішим елементом загальної економічної політики всіх без виключення країн світу. Так, якщо протягом 1980-хрр. більшість держав світового господарства вводили нормативні акти, які обмежували надходження прямих іноземних інвестицій в їх національні економіки, то, починаючи з 1990-хрр. ситуація докорінно змінилася. На сьогодні спостерігається відхід держав від політики контролю і обмеження іноземного інвестування своїх національних економік, що супроводжується посиленням тенденцій лібералізації умов залучення ПІІ. Так, лише протягом 2003р. між країнами було укладено 86 двосторонніх інвестиційних угод та 60 угод про уникнення

подвійного оподаткування, а в закони і правила, які регулюють прямі іноземні інвестиції, було внесено 244 поправки, 220 з яких стосувалися подальшої лібералізації процесу іноземного інвестування (таблиця 13).

боротьби за залучення в економіки країн світового господарства.

Таблиця 13

Зміни в національних режимах регулювання процесу залучення
національними економіками прямих іноземних інвестицій
протягом 2005-2014рр.

Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
кількість країн, які внесли зміни в національні інвестиційні режими	35	64	65	76	60	63	69	71	70	82
кількість змін в режимах регулювання у тому числі:	82	112	114	151	145	140	150	208	248	244
створення більш сприятливих умов для ПІІ	80	106	98	135	136	131	147	194	236	220
створення менш сприятливих умов для ПІІ	2	6	16	16	9	9	3	14	12	24

Політика, спрямована на поліпшення умов іноземного інвестування, має свої позитивні наслідки, що проявляється, передусім у масштабах транскордонних внутріфірмових поставок ТНК, які у 2004р. майже вдвічі перевищили сумарний світовий експорт товарів, обсягах виготовленої на основі ПІІ продукції, що перевищує на сьогодні 1/10 світового ВВП та ін. Будучи найбільш рухомою складовою заощаджувальної частини світового доходу за умов «розмивання» національних кордонів, що визначають національну приналежність створеної вартості, прямі іноземні інвестиції стають

каталізатором поглиблення глобалізаційних процесів, залишаючись при цьому об'єктом жорсткої конкурентної

1) аргументуйте переваги вільного переміщення прямих іноземних інвестицій для країн-донорів та країн-реципієнтів інвестиційного капіталу.

2) які негативні наслідки має процес нерегульованого залучення прямих іноземних інвестицій в економіку приймаючих країн?

Чи обґрунтованою є теза про те, що позитивний ефект від іноземного інвестування отримує як країна-донор, так і країна-реципієнт інвестиційного капіталу?

4. Умови та характер міжнародного кредитування: проблеми зовнішньої заборгованості

Міжнародний кредит є одним із основних напрямів руху капіталу між країнами світового співтовариства. Економічний зміст міжнародного кредиту розкривається у відносинах, що складаються між суб'єктами господарської діяльності з приводу надання та використання валютних та товарних ресурсів на умовах терміновості, платності, повернення.

В умовах глобалізації міжнародні кредитні відносини інтенсивно розвиваються. Їх основними суб'єктами виступають міжнародні валютно-фінансові організації, регіональні банки, інтеграційні об'єднання, держави світу, ТНК, комерційні банки, фірми, фонди, страхові компанії, юридичні і фізичні особи. Про темпи розвитку міжнародного кредиту, наприклад, свідчать такі дані, якщо в кінці першої половини XX століття на умовах розрахунків в кредит експортувалось лише 1,5% машин, устаткування і технічних засобів, то на початку третього тисячоліття – понад 80% світового експорту даних товарів.

Головною метою міжнародного кредиту є ефективне використання вільних валютних та товарних ресурсів в межах світового господарства, регіонах та в окремих країнах. Досягнення цієї мети міжнародними кредиторами та позичальниками передбачає розв'язання широкого кола

організаційних, економічних, фінансових, соціальних, правових та інших проблем.

В останні десятиріччя минулого століття відбулись суттєві зрушення у формах міжнародного руху приватних капіталів, насамперед, у співвідношенні між підприємницькою та позичковою формами вивозу капіталів. Тривалий час після війни переважав рух капіталів у підприємницькій формі, але з кінця 70-х років XX століття відбувався поворот до переважно позичкової форми вивозу капіталів.

Таблиця 14

Динаміка зовнішнього боргу країн, що розвиваються
(млрд. дол. США та в % до загального підсумку)

Регіони-боржники	1980		1990		2000	
	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%
Всі країни, що розвиваються, у тому числі	586,7	100	1459,9	100	2527,5	100
Країни Східної Азії та Тихого океану	89,5	15,3	274,0	18,8	660,9	26,1
Країни Латинської Америки та Карибського басейну	257,3	43,9	475,4	32,5	809,1	32,0
Країни Центральної і Східної Європи та Середньої Азії	57,2	9,7	219,8	15,1	483,3	19,1

Прямі зарубіжні інвестиції промислово розвинутих країн останніми роками продовжували збільшуватися, однак уже не такими високими темпами, як раніше. В результаті, за рахунок збільшення вивозу портфельних інвестицій та позичкових капіталів частка прямих інвестицій у загальній сумі закордонних активів західних країн знизилася. У 80-90-ті роки минулого століття транснаціональні корпорації в цілому віддавали перевагу позичковій формі вивозу капіталів, що забезпечувало їм високі прибутки незалежно від стану світової економіки. Ці зміни супроводжувалися наростанням зовнішньої заборгованості країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

Як видно з даних таблиці 14, заборгованість усієї групи вказаних країн в 2000р. досягла величезної суми - 2,5 трлн. дол. США. З них найбільша частина припадає на країни Латинської Америки та Карибського басейну, швидкими темпами зростає зовнішній борг і країн Центральної і Східної Європи та Середньої Азії.

Таблиця 15

Динаміка та структура зовнішнього боргу країн, що розвиваються протягом 2010-2014рр.

Групи країн за регіонами	Зовнішній борг (млрд. дол. США)		Обслуговування зовнішнього боргу (амортизація плюс відсотки (млрд. дол. США)		Частка в експорті товарів та послуг			
					зовнішнього боргу (%)		обслуговування зовнішнього боргу (%)	
	2010р.	2014р.	2010 р.	2014 р.	2010р.	2014р.	2010р.	2014р.
Африка	267,9	281,9	27,1	28,4	170,1	116,2	17,2	11,7
Центральна та Східна Європа	309,8	499,8	64,3	102,8	128,7	106,0	26,7	21,8
СНД	198,9	241,5	27,8	29,9	120,7	81,0	16,9	10,0
Країни, що розвиваються, Азії	663,8	771,8	97,5	102,6	95,3	63,3	14,0	8,4
Середній Схід	294,7	320,8	24,0	27,4	103,8	75,3	8,5	6,4
Латинська Америка	769,2	780,3	185,2	145,4	214,3	166,9	51,7	31,1

Інтенсифікація міжнародного руху капіталів за сучасної глобалізації різко збільшила борговий тягар більшості країн світу, оскільки доступ до ресурсів ставав набагато легшим, ніж раніше, а уряди не завжди були спроможні відмовитися від залучення зовнішніх кредитних ресурсів. Це є наслідком процесу глобалізації, а не навпаки, як це інколи стверджується.

До показників, за допомогою яких можна оцінити рівень боргового навантаження на національну економіку, є норма обслуговування зовнішнього боргу.

Як видно з даних таблиці 15, поряд із зростанням абсолютної суми зовнішнього боргу країн, що розвиваються, спостерігається і зростання витрат

по його обслуговуванню. Разом з тим, відношення зовнішнього боргу до обсягу експорту товарів та послуг в динаміці по кожній із груп країн за регіонами зменшується.

Одним із індикаторів, що дозволяє оцінити стан зовнішнього боргу країни, є відношення обсягу зовнішнього боргу до ВВП країни. Серед вищенаведених груп країн найвищою часткою зовнішнього боргу в ВВП виділяється Африканський регіон.

Таблиця 16

Обсяг зовнішнього боргу до ВВП (в %)*

Роки	Африка	у т.ч. Субсахарська Африка
2007	64,1	64,9
2008	66,4	68,4
2009	65,7	68,5
2010	60,8	64,0
2011	58,4	62,4
2012	56,8	60,2
2011	50,5	53,3
2012	41,5	43,8
2013*	36,7	39,3
2014*	34,3	36,9

* умовні дані.

Найвища частка зовнішнього боргу у ВВП був у таких країнах Субсахарської Африки, як Сан Томе і Прінсіпе – 643%, Демократичній республіці Конго – 254%, Бурунді – 138%, Малаві – 126%, Мозамбіку – 121% та Анголі – 81%.

Дайте відповіді на наступні питання:

1) які основні передумови, джерела, функції і форми міжнародних кредитів?

2) в чому полягають принципові відмінності між міжнародними кредитами та іноземними інвестиціями?

- 3) які показники характеризують клімат міжнародного кредитування в різних державах світу?
- 4) розкрийте зміст та структуру механізму реалізації міжнародних кредитів.
- 5) проаналізуйте позитивні та негативні сторони міжнародних фірмових та банківських кредитів.
- 6) дайте характеристику ризикам, що притаманні міжнародним кредитам.
- 7) який вплив має іноземне кредитування на системну трансформацію національних економік наведених у таблицях груп країн?
- 8) дайте оцінку позитивних та негативних наслідків кредитної політики європейських та латиноамериканських країн.
- 9) у чому переваги довгострокового кредитування порівняно з коротко- та середньостроковим кредитуванням?
- 10) визначте рівень зовнішньої заборгованості різних груп країн за наступними показниками: абсолютна сума боргу; темпи його росту; частка зовнішнього боргу у ВВП країн; зовнішній борг на душу населення; норма обслуговування зовнішнього боргу та обґрунтуйте найбільш ефективні шляхи та засоби подолання боргової кризи.

5. Оцінка кредитної політики МВФ: позитиви і негативи

Неухильний процес поглиблення інтернаціоналізації економічного життя, який має своїми проявами розширення і ускладнення взаємозв'язків та взаємозалежностей національних економік, усупільнення характеру праці та виробництва у глобальному масштабі, зростаючу взаємодію та координацію держав щодо розробки і реалізації міжнародної стратегії розвитку, об'єктивно підвищує значення зовнішніх джерел фінансових ресурсів для будь-якої національної економіки. Особливе місце серед них займає кредитування з боку Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Основною рисою кредитних механізмів МВФ є їх універсальність, тобто можливість надання позики будь-якій країні, незалежно від рівня її економічного розвитку і суспільно-політичного устрою. Обумовлений характер надання позик визначається виконанням країною-позичальником вимог щодо отримання кредиту в цілому або попереднього траншу. Так, діючі в МВФ механізми акумуляції та розподілу фінансових ресурсів, дозволяють державам, що мають найбільші квоти в організаціях прямо або опосередковано впливати на прийняття урядами країн-позичальників сприятливих для себе рішень як щодо, нерідко, невиправданої лібералізації торговельних відносин, так і відкриття ще вразливішого фінансового ринку. Іншими словами, за більш сприятливі умови кредитування (продовження пільгового періоду, зменшення ставок кредитів, можливості реструктуризації тощо) керівництво країн-реципієнтів нерідко стає “заручником” необхідності відмови від частини національного суверенітету країни.

Крім того, загальновідомим є і факт жорсткої прив’язки кредитування МВФ національних економік з нав’язуванням ними реалізації в країнах-реципієнтах запропонованої моделі економічних перетворень. Наприклад, стабілізаційні програми, розроблені експертами Міжнародного валютного фонду для перехідних економік, базувалися на неоліберальній моделі, яка була традиційно орієнтованою лише на ринкові економіки, що передбачало не створення ринкового середовища, а лише його вдосконалення на жорстко монетарній основі, звільнення економіки від слабких, неконкурентоспроможних господарюючих суб’єктів, створення передумов для приходу потужного іноземного капіталу на національні ринки. Саме ці вимоги і механізми часто призводять до масового витіснення з власного ринку вітчизняного товаровиробника та розкрадання власності і вплив капіталів за кордон. Особливо це характерно для найбідніших країн та країн з трансформаційною економікою, які не можуть вчасно повернути і сплатити борги МВФ.

При цьому на різних етапах своєї діяльності МВФ застосовував найрізноманітніші механізми регулювання системи розподілу кредитних засобів серед країн-позичальників, на реалізацію яких впливали як специфіка розвитку конкретних країн, так і загальноцивілізаційні проблеми, що поставали перед світовим співтовариством.

Особливістю сучасної стратегії МВФ є те, що вона ґрунтується на трьох своєрідних «стовпах»: запобігання, співробітництво та коригування. Ці елементи стратегії МВФ дають можливість, з одного боку, пом'якшити проблему заборгованості країн у разі її виникнення, а з іншого боку, - вирішити її найбільш раціональним способом.

Стратегія запобігання використовується МВФ з метою попередження нових випадків заборгованості країн, а також у разі неможливості їх своєчасного погашення і відповідного подовження терміну повернення. З цією метою МВФ пропонує умови використання його ресурсів, які спираються на нові принципи, що включають:

- національну приналежність політики реформ;
- ощадливість в реалізації умов, пов'язаних з програмою;
- пристосування програм до умов, наявних у країнах-членах;
- чіткість у визначенні умов.

Означені принципи були покладені в основу нових директив, прийнятих МВФ у вересні 2002 року. Крім того, реалізуючи стратегію запобігання, МВФ оцінює здатність країни розрахуватися по боргах, забезпечує адекватність платіжного балансу країн, яким надається фінансування за програмою підтримки МВФ, визначає обсяги відрахувань, здійснюваних центральними банками країн, що отримують фінансові ресурси від МВФ, а також надає технічну підтримку країнам-членам.

Наступним елементом стратегічної політики МВФ є посилення співробітництва та здійснення політики «накопичення прав». Посилення співробітництва допомагає країнам-членам розробляти й впроваджувати економічні стратегії для вирішення проблем із платіжними балансами і

заборгованістю. Цей процес також сприяє формуванню у країнах-боржниках підґрунтя для створення системи моніторингу досягнень в реалізації впроваджуваної політики та у питаннях платіжного балансу, мобілізації ресурсів від міжнародних кредиторів та донорів. Реалізація даного підходу допомагає країнам нести відповідальність за своїми зобов'язаннями перед МВФ та іншими кредиторами.

Нарешті, третім елементом сучасної стратегії МВФ є коригуючі засоби. Сутність їх полягає у впровадженні в дію спеціального графіка з визначенням більш серйозних коригуючих засобів у випадку, коли країна-член активно не співпрацює з МВФ щодо пошуку способів розв'язання боргових проблем. Так, першим кроком на цьому шляху є тимчасове позбавлення доступу країни до ресурсів МВФ за програмою «Зменшення бідності і сприяння зростанню» або до фінансових ресурсів «Ініціативи для бідних країн з найвищим рівнем заборгованості».

Таким чином, спираючись на політику трьох «стовпів», МВФ намагається реалізувати тактику більшої прозорості своєї діяльності, що проявляється у обов'язковому опублікуванні звітів про використання ресурсів фонду щодо країн та тих програм, які підтримуються кредитами МВФ.

Аналізуючи фінансову політику МВФ у 2003-2004 рр., можна виділити основні напрями руху кредитних ресурсів. Головними отримувачами кредитів МВФ за програмою стенд-бай (Stand-By) були Бразилія – 27,4 млрд. СПЗ (спеціальних прав запозичення), Аргентина – майже 9 млрд. СПЗ, Уругвай – 2,1 млрд. СПЗ, Колумбія – 1,5 млрд. СПЗ.

Відповідно до Програми розширеного кредитування (EFF) кредити отримали Сербія і Чорногорія на суму 650 млн. СПЗ та Шрі-Ланка – на суму 144 млн. СПЗ. Нарешті за Програмою зменшення бідності і сприяння зростанню кредити були виділені Пакистану – понад 1 млрд. СПЗ, Демократичній Республіці Конго – 580 млн. СПЗ та Бангладеш – 400 млн. СПЗ. Загальна сума кредитів МВФ за цими програмами склала майже 60 млрд. СПЗ, що перевищило загальну суму погашення кредитів. Довгострокова

заборгованість країн перед МВФ досягла понад 2 млрд. СПЗ. Причому на Судан та Ліберію припадає понад 78% від загальної суми прострочених фінансових зобов'язань, а серед інших боржників переважає частка Сомалі та Зімбабве.

Мотиваційним моментом запозичень у міжнародних фінансових організацій з боку країн, що розвиваються, виступає можливість впровадження структурних реформ, стабілізації валютного курсу, скорочення бюджетного дефіциту та дефіциту платіжного балансу, виходу на міжнародні ринки товарів.

Що стосується України, то її активна співпраця з Міжнародним валютним фондом розпочалася лише з кінця 1994р. з розробки українським урядом, разом з експертами МВФ, програми макроекономічної стабілізації та реформування економіки. Лише за період 1999-2003рр. наша держава отримала від МВФ міжнародних кредитів на суму 7829,4 млн. СДР.

Слід відмітити, що найбільш результативними для України були перші кредити МВФ, призначені для фінансування системних перетворень. Саме завдяки надходженню цих коштів стало можливим прискорення формування власної фінансово-кредитної системи та золотовалютних резервів України. Крім того, ці ресурси забезпечили реалізацію ефективної монетарної політики (наслідком чого стало скорочення темпів інфляції), надходження валютних ресурсів в країну, сприяли проведенню грошової реформи і введенню в обіг національної грошової одиниці, динамізували формування інфраструктури ринкового середовища та розбудову фінансових інструментів та ін.

Так, у 1998р. Радою директорів МВФ було затверджено програму «Механізм розширеного фінансування» для України загальним обсягом близько 2 млрд. 266 млн. доларів США. За цією програмою Україна отримала 1 млрд. 480 млн. дол. США. Перевагою кредитування в рамках Програми є те, що кошти надаються на більш тривалий строк (термін погашення - 10 років з відстрочкою сплати основної суми боргу на 5 років), у більшому обсязі (загальний обсяг позики складає 2,226 млрд. доларів США) та під невеликі відсотки (до 7% річних).

У результаті значного економічного зростання та зниження темпів інфляції в Україні протягом 2001р. стало можливим отримання нашою державою коштів чергового траншу кредиту в рамках програми «Механізм розширеного фінансування» (EFF) в розмірі 290,8 млн. СПЗ (приблизно 375 млн. дол. США). При цьому, Фонд висунув вимогу посилити економічну складову своїх реформ. Зокрема, МВФ хотів би побачити реорганізацію великих банків, більш активну приватизацію заводів, що знаходяться у державній власності, та лібералізацію агропромислового сектору.

Відновлення програми «Механізм розширеного фінансування» відкрило Україні широкі можливості щодо успішного проведення реструктуризації зовнішнього боргу, а також продовження роботи по раніше заморожених проектах, зокрема, добудові енергоблоків на Хмельницькій та Рівненській АЕС. 3 вересня 2002 року завершилось співробітництво України з МВФ по чотирирічній програмі розширеного фінансування (EFF).

На сьогодні Україна надає перевагу співпраці з МВФ на основі упереджувальної (страхової) програми «стенд-бай», яка передбачає, що виділені кредитні ресурси знаходитимуться на рахунках МВФ і можуть бути надані тільки у випадку виникнення особливих ситуацій на запит України. Підписання угоди з МВФ про надання Україні кредиту на суму 605 млн. дол. у рамках програми «попереджувальний» «стенд-бай» відбулося у 2004р. і стало сигналом для відновлення співробітництва України з Всесвітнім банком та Європейським банком реконструкції та розвитку.

Крім того, на сьогодні Україна зацікавлена у поступовому перенесенні центру ваги у співробітництві з МВФ у площину безкредитних стосунків, узгодження головних параметрів макроекономічної політики з тенденціями та прогнозами розвитку світової кон'юнктури, з динамікою і напрямками світових фінансових та інвестиційних потоків, а також продовженні координації у сфері валютної політики, що сприятиме зниженню міжнародними рейтинговими агентствами ризиків інвестування в економіку України.

Дайте відповіді на наступні питання:

- 1) проаналізуйте сучасний стан фінансових взаємовідносин різних груп країн з міжнародним валютним фондом та їх результативність.*
- 2) у чому проявляється вплив фінансово-кредитних інститутів на сучасні процеси інтеграції та інтернаціоналізації?*
- 3) охарактеризуйте умови надання кредитів МВФ за такими критеріями: хто виступав гарантом повернення кредитів; які активи використовувалися як засіб забезпечення кредитоспроможності країн; ефективність використання кредитних ресурсів; їх вплив на рівновагу платіжного балансу і економічне зростання країн-реципієнтів.*
- 3) визначте негативні наслідки зовнішніх запозичень країн та на прикладі України проаналізуйте їх вплив на основні макроекономічні показники.*
- 4) проаналізуйте головні причини, які змушують МВФ надавати кредити країнам, які мають велику зовнішню заборгованість.*
- 6) охарактеризуйте шляхи забезпечення повернення зовнішніх кредитів за ситуації дефолту в країні.*

6. Зовнішні кредити та проблеми боргу України

Кредитна історія України бере свій початок ще з часів існування СРСР і налічує кілька десятиліть. Що ж стосується її співробітництва з провідними міжнародними валютно-кредитними організаціями, то фактично воно розпочалося лише з 1994р. До цього часу вже був накопичений зовнішній борг на суму понад 3,6 млрд. дол. США, три чверті якого складала заборгованість України перед головним, критичним постачальником енергоносіїв до держави – Російською Федерацією.

У таблиці 17 наведено дані, які характеризують структуру та динаміку іноземного кредитування української економіки протягом 1992-2004рр.

Таблиця 17

Зовнішній державний і гарантований державою борг України
(на кінець року, млрд. дол. США)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2004
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Всього	0,45	3,68	5,13	8,08	8,87	9,38	11,40	12,44	10,30	11,2
Заборгованість за кредитами, наданими міжнародними фінансовими установами, у тому числі	-	-	0,47	2,16	3,40	3,40	4,78	5,28	4,57	1,9
МБРР	-	-	0,10	0,49	0,86	1,11	1,54	2,02	2,10	...
МВФ	-	-	0,36	1,54	2,26	2,40	2,80	2,80	1,94	1,6
ЄС	-	-	-	0,11	0,24	0,35	0,33	0,35	0,32	0,23
ЄБРР		-	0,004	0,016	0,035	0,66	0,11	0,12	0,22	0,19
Зобов'язання перед іноземними державами, у тому числі:	396	3624	4352	4338	4127	3759	3530	4338	3206	2725
Росією	-	2,70	2,70	2,87	2,38	2,00	1,90	3,07	1,97	1,58
Зобов'язання перед іноземними комерційними банками	-	-	-	0,24	0,12	0,63	1,97	1,77	0,16	0,16
Зобов'язання за облігаціями державних зовнішніх позик та інші	0,006	0,006	0,031	1,34	1,22	1,06	1,13	1,10	2,37	2,19

Дайте відповіді на наступні питання:

- 1) оцініть вплив зовнішніх кредитів на трансформаційні процеси української економіки.*
- 2) які прорахунки були допущені урядом України упродовж 1990-х років у проведенні політики залучення іноземних кредитів?*
- 3) які заходи по коригуванню кредитної стратегії варто розробити на сучасному етапі розвитку України в контексті захисту її національних інтересів?*

7. Соціальні та економічні проблеми європейської імміграції

Сама історія європейського континенту обумовила як високу толерантність європейських народів по відношенню до інших культурних традицій, так і стійку вірність ідеї національної держави. Зважаючи на те, що кількість іммігрантів в країнах Західної Європи за період з 1985 по 2005 рр. зросла з 7,8 до 18,0 млн., засилля інших культур і релігій стає таким же інтенсивним як в США, особливо це стосується таких країн як Франція, Англія, Голландія. Європейці дуже прагматичні у своїй імміграційній політиці, яка дозволяє зберігати самоідентифікацію суспільства в національному та культурному аспектах.

Розглядаючи перспективи європейської імміграції, важливо акцентувати увагу на таких аспектах.

По-перше, приплив іммігрантів в країни ЄС є позитивним фактором в тій мірі, в якій він здатний компенсувати економічні труднощі, обумовлені старінням населення та дефіцитом висококваліфікованих кадрів. Сьогодні можна говорити про достатньо високу частку пенсіонерів (громадян у віці 65 років і більше) в загальній чисельності, яка складає в Нідерландах 13,6%; Великобританії - 15,7; Франції, Німеччині, Бельгії - 16-17%, тоді як в США - 12,6%. Це спонукає уряди цих країн орієнтувати свої економіки на соціальне забезпечення громадян літнього віку, про що, зокрема, свідчить той факт, що

основні країни ЄС витрачають на пенсійні виплати від 8,8 до 13,3% ВВП, в той час, як США - 4,1%.

Одночасно в Європі спостерігається дефіцит висококваліфікованих кадрів; за оцінкою експертів, лише спеціалістів в області електроніки потребується 800 тис. і передбачається, що в 2006 р. цей показник може сягнути 1,7 млн. чол. Упродовж 80-90-х років імміграційне законодавство європейських країн гнучко реагувало на такі потреби, шляхом лібералізації при перебільшенні потреби в нових робітниках і введення обмежень при її надлишку. В Європу приїждять нові робітники, але не нові громадяни. Їх вплив на політичні процеси в цих країнах є мінімальним.

По-друге, протягом останніх двох десятиріч прискорилися процеси європейської інтеграції, які модернізували свідомість європейців, поєднуючи міжнаціональну толерантність всередині ЄС з відношенням до іммігрантів як до чужих елементів з інших країн. Після вступу в ЄС 10-ти нових країн з населенням понад 130 млн., переважна частина якого має високий рівень освіти, але отримує доходи, які складають лише 1/3 від середньоєвропейського рівня, зростає мобільність населення в рамках самого співтовариства.

Дайте відповідь на такі питання:

1) яких змін зазнала імміграційна та соціальна політика країн ЄС після вступу у травні 2004 р. до його складу 10-ти країн центральної та східної Європи?

2) якими причинами можна пояснити той факт, що для всіх країн центральної і східної Європи, які у травні 2004 р. стали членами інтеграційного блоку – європейський союз, введено семирічний мораторій на експорт робочої сили в інші країни об'єднаної Європи?

3) наведіть аргументи «за» і «проти» імпорту відносно дешевих трудових ресурсів країнами-членами європейського союзу на сучасному етапі розвитку даного інтеграційного угруповання.

4) чим пояснюється різке загострення восени 2005 р. протиріч між громадянами європейських країн і іммігрантами та які існують шляхи їх розв'язання?

5) розкрийте особливості регулювання міграційних процесів на регіональних ринках (на прикладі Шенгенської зони).

6) якими показниками вимірюється соціально-економічний ефект від використання країнами ЄС іммігрантів з третіх країн?

5) спрогнозуйте як буде змінюватися в найближчі роки співвідношення між політикою лібералізації імміграційних потоків в ЄС та посиленням їх фільтрації.

8. Україна у сучасних міграційних процесах.

Сучасна фаза суспільно-економічної трансформації в Україні, її імплантація в загальну архітектуру світового господарства передбачають, серед інших завдань, формування розвинутого національного ринку праці, інтегрованого в глобальну економічну систему, та створення ефективного механізму регулювання міждержавного обміну трудовими ресурсами.

Становлення незалежної Української держави на демократичних засадах з вільним міждержавним рухом робочої сили вимагає принципово нового підходу до з'ясування суті зовнішньої трудової міграції, її впливу на соціально-економічний розвиток держави та адекватного втягнення нашої країни в орбіту світових міграційних процесів. Така ситуація визначається, насамперед, особливостями сучасного міжнародного ринку праці (якому притаманні такі риси як соціалізація та демократизація трудових відносин, інтернаціоналізація вимог до відтворення робочої сили, стандартизація умов життя і праці людей у планетарному масштабі, розвиток та вдосконалення особистості на базі загальнолюдських цінностей) як невід'ємної частини глобальної економічної системи, яка нині формується. Саме вона задає основні тренди його розвитку, не лише визначаючи основні напрямки світових міграційних потоків, кількісний та професійно-кваліфікаційний склад мігрантів, але і висуваючи

вимоги щодо розробки механізмів узгодження попиту і пропозиції робочої сили у світовому масштабі, її перерозподілу між країнами та їх групами залежно від потреб народногосподарських структур, та, як наслідок – створює «безбар'єрну» дифузію знань, інформації та досвіду.

Зовнішня трудова еміграція українських громадян на сучасному етапі має свої притаманні риси, особливості і суперечності, детерміновані сукупністю внутрішніх та зовнішніх чинників. Гострі кризові явища політичного, соціально-економічного та гуманітарного характеру, які стали причиною безпрецедентного зростання безробіття в країні, значної різниці в умовах життя та рівнях заробітної плати в Україні та країнах Заходу, відсутності перспектив професійного зростання переважної більшості громадян працездатного віку породили сплеск еміграційних настроїв населення, зумовили стрімке зростання чисельності закордонних трудових поїздок українських громадян.

Щодо кількісних характеристик трудової еміграції з України, то офіційна статистика такими даними не оперує. Вибіркові соціологічні дослідження свідчать про те, що за кордоном щорічно працюють до 5% працездатного населення нашої держави, 20% - час від часу поповнюють свій бюджет заробітчанськими поїздками за кордон, а всього виявило бажання працювати в інших країнах – до 50%. За експертними оцінками на 2005 р. понад 5 млн. громадян України працювало в різних країнах Європи та Росії. При цьому жителі Донецького економічного району майже повністю орієнтуються на Росію (більше 90% загальної чисельності трудових мігрантів). В областях західної частини Поліського регіону близько половини учасників трудових міграцій працювали у Польщі, четвертина – в Росії. А щодо трудових поїздок жителів Карпатського регіону, то майже половина з них орієнтуються на Чехію, більше 1/3 – на Росію, третім за значенням реципієнтом робочої сили даного регіону виступає Угорщина. Далі йдуть Італія, Португалія, Англія та ін.

Найбільш поширеними стали трудові поїздки українських громадян в ці країни з метою заробітку у сфері дрібної торгівлі, у домогосподарствах, на будівництві та інше, поступово займаючи все більш вагоме місце в системі пріоритетів українських громадян та стаючи, по суті, чи не єдиним засобом

виживання цілих родин в Україні за складних умов перехідного періоду. Так, на будівельних роботах зайнято близько 57,1% українських трудових мігрантів, у сільському господарстві – 15,8%, по 4-6% припадає на колективні послуги (прибирання вулиць, будівельного сміття тощо), транспорт і зв'язок, торгівлю, послуги домашньої прислуги, промисловість. Щодо статевого розподілу українців-емігрантів, то основною сферою прикладання праці жінок є сільське господарство (25,6%) та домашня прислуга (15%), в той час як чоловіки орієнтуються переважно на надання будівельних послуг.

Дайте відповідь на такі питання:

1) *які основні причини масової еміграції населення України за кордон та її наслідки.*

2) *дайте оцінку нормативних документів, що регулюють правовий статус українських громадян за кордоном, їх соціальні та економічні права.*

3) *з якими країнами на сьогодні Україна уклала угоди про взаємне працевлаштування громадян? яка їхня ефективність?*

4) *яких радикальних заходів повинна вжити українська влада для повернення (рееміграції) трудових мігрантів з-за кордону та розробки ефективної міграційної політики?*

9 «Відплив умів» з України: причини та наслідки

За умов, коли сектор науки та науково-інформаційного обслуговування виробництва стає безпосередньою продуктивною силою та все більше поєднується з процесом відтворення, глибоко інтегруються сфери матеріального та інтелектуального виробництва, зростає рівень наукового насичення (сайєнтифікації) виробничого процесу, одним з узагальнюючих кількісних критеріїв оцінки потужності інноваційного потенціалу будь-якої національної економіки є витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) та освіту. В розвинутих державах вони становлять від 2,5% до 3% валового внутрішнього продукту (за найнижчого допустимого рівня в 2% ВВП). Наприклад, у США щорічні витрати на НДДКР

упродовж останніх 10 років дорівнюють у середньому 250 млрд. доларів, що становить майже половину сукупного світового показника.

Упродовж 1990-х років науково-технічний потенціал України через глибоку економічну кризу продовжував підриватися: вдвічі скоротилася кількість проектних і дослідницьких організацій, майже на 50% зменшилася чисельність наукових працівників, а питома вага асигнувань на розвиток НДДКР з 3% «досягла» катастрофічної, з погляду інтенсивного відтворення суспільного продукту, величини 0,3% ВВП країни (і це при тому, що фінансування науки на рівні, нижчому 1%, повністю позбавляє її можливості розвиватися.

Якщо аналізувати процес «відпливу умів» з України, то їх масова еміграція особливо на початку 90-х років і після 1999 року, призвела до руйнування в Україні відомих наукових шкіл, «знекровлює» найцінніший економічний ресурс – людський. З України в США, Німеччину, Ізраїль, Канаду, Францію, Росію від'їжджають фахівці у галузях математичного аналізу, фізики твердого тіла, фізики напівпровідників, механіки твердого тіла, хірургії та інших спеціальностей, попит на які стабільно високий. За роки незалежності Україну залишило біля 3-х тисяч докторів і кандидатів наук, багато творчої інтелігенції.

За експертними оцінками українських вчених виїзд молодого вченого за кордон на постійне місце проживання коштує державі від 250 до 300 тис. дол. Виходячи з цього, масштаби щорічних прямих втрат України від виїзду висококваліфікованих кадрів оцінюються в кілька десятків мільярдів дол.

Дайте відповідь на такі питання:

- 1) які, на ваш погляд, причини і наслідки “відпливу умів” з України?*
- 2) чи можна дане явище тлумачити як експорт Україною відносно надлишкового фактору виробництва?*
- 3) чи доцільно регулювати цей процес? якщо так, то якими важелями та інструментами?*

10. Національна валюта і умови її конвертованості

Сьогодні в світі налічується більше 300 найменувань різних валют. Серед них одна з наймолодших - українська, введена в обіг в 1996 році. Їй передували карбованець, функціонування якого було відмінено гіперінфляцією (1993 р. - 10255 %) і доларизацією економіки країни.

Введення нової валюти, завдяки простоті обміну, неконфіскаційному характеру реформи і надзвичайно короткому періоду обміну вдалося здійснити без проблем. Нові гроші вже біля десяти років успішно виконують свої функції в національному масштабі - як засіб розрахунків, платежу, збереження цінностей.

Гривня забезпечує зв'язок української економіки з світовим ринком і іншими економіками за допомогою валютного курсу. Валютний курс встановлюється за підсумками торгів. Цей курс затверджується Національним банком України як офіційний. У міжбанківських операціях, в пунктах обміну валюти застосовуються курси, які можуть відрізнятися від офіційного, але на невеликі величини. Таким чином, ринок встановлює конкретну величину курсу залежно від попиту і пропозиції, які в свою чергу залежать від фундаментальних економічних чинників. Процес встановлення ринкового курсу знаходиться під постійним контролем Національного банку України, що застосовує як адміністративні так і ринкові важелі. При цьому НБУ гарантує, що він шляхом ринкових інтервенцій (покупки і продажі іноземної валюти на ринку) не допустить виходу курсу за межі валютного коридору і тим самим забезпечить задовільну стабільність валютного курсу.

Такий відносно новий валютний режим (діє менше 10 років) України має неоднозначні соціально-економічні наслідки. Відносна лібералізація валютного ринку з внутрішньою конвертованістю відповідає загальній лінії на лібералізацію зовнішньоекономічних зв'язків, на інтеграцію України в світове господарство. Плаваючий в цілому курс гривні за даний період виступив знаряддям зближення внутрішніх цін зі світовими, усунення величезних спотворень структури цін, що були в адміністративній економіці. Значна відкритість українського ринку для імпорту означає посилення іноземної

конкуренції, яка може підштовхнути українських виробників до більшої ефективності. Важливо і те, що український споживач дістає широку можливість вибору.

Гривня все ще залишається замкнутою валютою в тому значенні, що вона практично не має міжнародного руху у вигляді переказу коштів по банківських рахунках з участю нерезидентів і у вигляді готівкових банкнот. Зміна цього положення стосується лише порівняно віддаленого майбутнього як одного з підсумків справжньої фінансової стабілізації і зміцнення економіки.

Дайте відповідь на такі питання:

- 1) в чому суть конвертованості національної валюти?*
- 2) які умови досягнення часткової та повної конвертованості української національної валюти – гривні.*
- 3) які переваги для фінансової системи країни має наявність статусу конвертованості її національної валюти.*
- 4) чи несе в собі економічні втрати процедура переходу національної валюти до режиму часткової чи повної конвертованості?*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жадан О. В. Феномен глобалізації як соціально-економічна проблема [Електронний ресурс] / О. В. Жадан. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/4/02.pdf>.
2. Глобальна економіка / [Н. М. Вдовенко, Л. В. Богач, В. Л. Гераймович та ін.]. – Київ: НУБіП України, 2017. – 319 с.
3. Вітер І. І. Концепції економічного розвитку за умов глобалізації [Електронний ресурс] / І. І. Вітер // Сучасні економічні теорії: історія, методологія та перспективи розвитку : зб. матеріалів Всеукр. Круглого столу, 10 листоп. 2016 р.. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/20485/1/97-102.pdf>.
4. Рокоча В. В. Геоекономіка та глобальні стратегії українського бізнесу (антикризовий аспект) : навчальний посібник / В. В. Рокоча, Б. М. Одягайло, В. І. Терехов. – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2017. – 352 с.
5. Ведернікова С. В. Сучасні тренди розвитку глобалізації / С. В. Ведернікова // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – 2017. – №5. – С. 16–21.
6. Куцик П. О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку : монографія / П. О. Куцик, О. І. Ковтун, Г. І. Башнянин. – Львів : Видавництво ЛКА, 2015. - 594 с.
7. Кислицина О. В. Глобальні проблеми та ризики сучасності / О. В. Кислицина // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – №9-1. – Частина 4. – С. 28–31.
8. To End Extreme Poverty by 2030, We Need to Tackle Inequality [Електронний ресурс] // The World Bank. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>.
9. Half of world's wealth now in hands of 1% of population – report [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.theguardian.com/money/2015/oct/13/half-world-wealth-in-hands-population-inequality-report>.

10. Разрыв между богатыми и бедными в мире продолжает расти [Електронний ресурс] // BBC NEWS. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bbc.com/russian/business/2015/05/150521_oecd_rich_poor_gap#share-tools.

11. Дем'яненко М. Глобальний розвиток людства: стратегії, загрози, тенденції [Електронний ресурс] / М. Дем'яненко // Україна: події, факти, коментарі. – 2018. – № 4. – С. 41–52. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr4.pdf>. – Назва з екрану.

12. Глобальні проблеми [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://osnovni-globalni-problemi-spo.webnode.com.ua/visnovki/>.

13. Танення льодовиків: людству загрожують смертельні віруси [Електронний ресурс] // Народна правда. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://narodna-pravda.ua/2017/09/11/tanennya-lodovykiv-lyudstvu-zagrozhuyut-smertelni-virusy/>.

14. Mars Inc. запропонувала амбітний план для вирішення глобальних проблем [Електронний ресурс] // УНІАН: інформаційне агенство. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/society/2124381-mars-inc-zaproponovala-ambitniy-plan-dlya-virishennya-globalnih-problem.html>.

15. Семенюк Е. Глобалізація: філософський аналіз поняття [Електронний ресурс] / Е. Семенюк. – Режим доступу до ресурсу: http://vlp.com.ua/files/02_49.pdf.

16. Кукарцев О. Дослідження і теоретизування глобалізації: до історії питання / О. Кукарцев // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2014. – №26. – С. 27–31.

17. Пітулей В. Глобалізація як визначальний феномен сучасності / В. Пітулей // Вісник Прикарпатського університету. – 2014. – № 18. – С. 104–109.

18. Ялі М. Х. Парадигма глобалізації: основні підходи / М. Х. Ялі. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2014. – №123. – С. 62–73.

19. Карасьова Н. А. Глобалізація світового господарства та її сучасні характеристики / Н. А. Карасьова // Інноваційна економіка. – 2015. – №1. – С. 28–32.
20. Довгаль О.В., Андрусів У.Я., Ткаліч О.В., Павленко О.С. Глобальна економіка : навч. посіб. – Івано-Франківськ: ФОП Супрун В.П., 2019 – 262 с.

Навчальне видання

Глобальна економіка

практикум

Укладач **Довгаль** Олена Валеріївна

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,94.

Тираж 20 прим. Зам. № _____

Надруковано у видавничому відділі

Миколаївського національного аграрного університету

54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013р.